

alimara

COL·LECCIÓ IMAS

Innovació i Metodologia en Afers Socials

Núm. 68. Novembre 2023

ISSN: 2659-5273

Història dels serveis socials

L'Església de Mallorca a les perifèries humanes i socials dels darrers quaranta anys

Joan Josep Matas Pastor

Professor
CESAG-UP Comillas

 IMAS
Departament de
Benestar Social
Consell de Mallorca

Universitat
de les Illes Balears

El contingut de la REVISTA ALIMARA de l'IMAS està subjecte a una llicència de Reconeixement-NoComercial_SenseObraDerivada 4.0 Internacional de Creative Commons

Resum

Aquest article pretén analitzar la presència de l'Església diocesana de Mallorca en l'anomenat tercer sector social durant els darrers quaranta anys. En un primer apartat explicam la importància de la creació de la Delegació Diocesana d'Acció Social l'any 1979 com a element coordinador i aglutinador de l'acció social de l'Església de Mallorca. Posteriorment, ens endinsam en l'anàlisi de diferents entitats socials de l'Església que han fet i fan feina en l'assoliment del benestar de col·lectius vulnerables diversos.

Paraules clau

Solidaritat, catòlics, col·lectius vulnerables, jerarquia eclesiàstica, tercer sector

1. Introducció

L'objectiu primordial de l'article és explicar la tasca feta per l'Església catòlica i els catòlics i catòliques en favor dels col·lectius més vulnerables de la nostra societat durant els darrers quaranta anys. L'acció social és per a l'Església catòlica la raó primordial de la seva existència. L'ajut i l'amor incondicional al proïsme és el segell de qualsevol persona que es consideri catòlica. Doncs bé, tradicionalment, l'Església catòlica ha jugat un paper fonamental en la creació i el desenvolupament d'associacions i entitats caritatives i de beneficència social.

Hem de convenir que el Concili Vaticà II (1962-1965) impulsà una nova manera de fer-se present en el món que va ratificar el compromís temporal dels moviments del laïcat i un nou enfocament de l'acció pastoral. A l'Estat espanyol, vàrem transitar d'una pastoral de conquesta a una altra missionera de presència.

Llavors, el teixit associatiu catòlic postconciliar, tant el ja existent com el de nova creació, abandonà progressivament l'enfocament caritatiu i s'orientà cap a la solidaritat, la justícia social i l'anomenat treball comunitari. Ja no es tractava de donar menjar a qui el necessita, sinó de cercar les causes i modificar les estructures perquè cap persona pugui patir fam.

En el decurs de l'article, descrivim i analitzam la tasca duita a terme per sacerdots, laïques i laics, congregacions religioses, juntament amb el suport dels episcopats, en la creació i estructuració d'un associacionisme que fou una aposta clara i nítida pels col·lectius més dèbils, marginats i marginals econòmicament i socialment parlant. Infants o menors, dona, drogodependències, persones amb discapacitat, atenció immediata o d'urgència són els col·lectius vulnerables que atorguen sentit a tot l'entramat societari que analitzam a l'article. Convé matisar que moltes de les entitats examinades partiren d'un tronc comú que és Càritas de Mallorca (Fullana, 2011). Aquesta, sens dubte, es convertí en líder indiscutible del compromís social cristià a través del seu mestratge.

El pas de la dictadura a la democràcia i l'inici del procés de l'Estat de les autonomies comportà la consolidació de l'estat del benestar i d'una nova concepció dels serveis socials entesos com un dret inalienable que té tota la ciutadania. Així doncs, i en aquest context, l'anomenat tercer sector de l'Església fou capaç d'engegar projectes confessionals i aconfessionals, i passar a una posició secundària quan la feina estava feta o consolidada. També mostrà i demostrà una bona capacitat de negociació i de posar a disposició de l'administració pública tots els coneixements i experiència adquirida en el terreny social.

2. El paper motor de la Delegació Diocesana d'Acció Social

La Delegació Diocesana d'Acció Social fou creada l'any 1979 a iniciativa del bisbe Teodor Úbeda i Gramage (1973-2003). Aquesta va ser fruit de la transformació dels serveis assistencials en acció social. El seu primer responsable fou Mn. Bartomeu Bennàssar Vicens (Felanitx, 1937), càrrec que va ocupar fins a l'any 1983. La seva tasca d'analista de la moral des d'una posició avançada i fronterera propicià el seu interès pel que és social, pels i per les més pobres i pels oprimits i oprimides. Hem de recordar que entre 1971 i 1976 ocupà el càrrec de delegat diocesà de Turisme, des del qual posà en marxa i donà aixopluc als acolliments de Càritas a zones turístiques.

Però tornem a la Delegació Diocesana d'Acció Social. En aquella època, començava a aflorar la nova perspectiva en què el catolicisme mirava el món de la pobresa i la marginació. De fet, es va promoure la reflexió teològica pràctica que denunciava l'opressió i la injustícia, com també el neoliberalisme.

El bisbe i els delegats d'Acció Social han promogut diversos convenis amb les institucions públiques per crear a entitats adreçades a resoldre i transformar realitats que afecten la marginació, la salut i l'educació. Aquesta Delegació fou encapçalada per Mn. Gabriel Pérez Alsina.

La Delegació havia de servir com a plataforma de coordinació de les entitats de l'Església que ja havien apostat pel compromís social amb les persones més pobres de la nostra societat. Es tractava de donar un sentit i projecció a totes les iniciatives desenvolupades pels sacerdots, laics i laiques, congregacions religioses i, alhora, establir sinergies que permetessin assolir més eficàcia en l'atenció a la població més desvalguda. La Delegació serví i serveix de marc de referència als projectes socials de l'Església de Mallorca.

Des de ben aviat, es varen dinamitzar les diverses entitats que s'hi integraven. En destaca, sobretot, la creació el dia 27 de març de 1980 del Secretariat Diocesà de Justícia i Pau, del qual durant molts d'anys fou responsable i president Carmel Bonnín Cortés (Palma, 1942) que provenia de les Joventuts Obreres Cristianes (JOC), i el Grup d'Atenció als Minusvàlids (17 de juny de 1980), entre d'altres.

També des de la Delegació, s'ideaven i s'executaven campanyes de recaptació de fons bé per a Càritas, o bé per a altres entitats de l'Església que hi estaven coordinades o integrades. A tall d'exemple, podem parlar de la campanya "Mil per mil", que es dugué a terme durant uns anys i que tenia com a principal objectiu que mil persones es comprometessin a donar mil pessetes cada mes per poder atendre les persones pobres.

Un altre àmbit o dimensió que ha ocupat i preocupat la Delegació és el de la projecció i comunicació de l'acció social de l'Església. Així doncs, entre el gener de 1985 i l'abril de 1991 publicà la revista Arran que havia de servir com a òrgan de coordinació i comunicació interna, així com d'instrument de projecció exterior.

L'Església de Mallorca, a través de la Delegació Diocesana d'Acció Social, feia sentir la seva veu cada cop que es convocaven eleccions autonòmiques i municipals. Temàtiques com l'habitatge, la droga, la infància i l'atenció a la dona eren recurrents en el diàleg amb els candidats i candidates, en els debats i taules rodones que s'organitzaven. Es tractava de denunciar i fer visibles a l'opinió pública problemes i situacions que estan silenciades en un món de riquesa i opulència, al mateix temps que instaven les institucions i partits polítics a participar en la seva solució.

L'any 2007, la Delegació canvià la seva denominació per Delegació de Pastoral Caritativa i Social que actualment encara manté.

3. El tercer sector social de l'Església de Mallorca en els darrers quaranta anys

No és gens bo de fer resumir en unes poques planes la tasca duita a terme pel teixit social de l'Església de Mallorca durant aquests darrers quaranta anys. Així doncs, farem un breu repàs

d'aquelles entitats que podem dir que són històriques i que, per tant, han tengut una trajectòria més dilatada en el temps. A escala tipològica, hem de fer la distinció entre aquelles entitats que duen a terme una acció conjuntural i d'emergència i d'altres que feren i fan una feina més estructural de transformació humana i social.

Hem d'assenyalar que moltes de les entitats que citarem feren una feina d'obrir encletxes i nous camps d'acció social des de l'altruisme, la generositat i la professionalitat.

A part de les Càritas parroquials, que, entre altres coses, duen a terme una tasca d'emergència i de xoc, voldria destacar tres entitats molt específiques que per l'acció que duen a terme i a qui van adreçades fan esment i fan de pegat a problemes socials d'actualitat com són la precarietat alimentària i el suïcidi. Aquestes són el Telèfon de l'Esperança (1986), Mallorca sense Fam (2009) i la Fundació Solidària de Montision (2009).

Arran dels problemes de salut mental provocats per la COVID-19, s'ha posat en primera línia mediàtica el tema del suïcidi. No obstant això, ja l'any 1986, des de la Delegació Diocesana d'Acció Social encapçalada per Mn. Gabriel Pérez Alsina, s'engegà el Telèfon de l'Esperança. Cal dir que aquesta entitat havia estat creada a Sevilla l'any 1971 pel pare Serafín Madrid Soriano de l'Ordre Hospitalària de Sant Joan de Déu. Abans d'arribar a Mallorca, aquesta s'havia implantat a Madrid (1971), València (1972), Badajoz (1973), Oviedo i Múrcia (1975), Màlaga (1976), Alacant (1977), Pamplona (1978) i Saragossa (1979). Avui en dia, és una entitat internacional arrelada a l'Estat espanyol i a Amèrica Llatina. Compta amb 29 centres a l'Estat i col·laboren amb 9 associacions semblants d'Europa i Amèrica Llatina i s'ha constituït com a Associació Internacional del Telèfon de l'Esperança (ASITES). Val a dir que té seus a la Gran Bretanya, Suïssa i a quasi tots els països d'Hispanoamèrica, i existeixen projectes de creació de nous centres als Estats Units d'Amèrica i a altres països.

Mallorca sense Fam, creada l'any 2009 i declarada d'utilitat pública el 2013, no és una entitat confessional d'Església, sinó que fou inspirada per Mn. Llorenç Tous Massanet (Capdepera, 1933) en una conferència en la qual participaren joves de Palma sense recursos. Tous és prevere, escriptorista, teòleg, professor, pedagog i treballador esforçat en l'àmbit de la marginació social profunda del 1979 ençà. Va ser l'impulsor de l'Associació Siloé (2007), adreçada a l'atenció integral de persones en situació de marginació severa.

Igual que Mallorca Sense Fam, el context de la crisi econòmica global generada per la crisi financera de l'any 2008 propicià la creació i el desenvolupament de la Fundació Montision Solidària a iniciativa de l'Associació d'Antics Alumnes del Col·legi Montision, amb l'objectiu d'atendre persones amb risc d'exclusió social. Esdevé clau el seu darrer projecte que és la "Guia d'emergència per a l'atenció a les famílies d'Ucraïna desplaçades a Mallorca". Aquest omple un buit el qual cap administració havia estat capaç de respondre i és emprat com a referent per part del tercer sector social de les Illes Balears.

Ara ens endinsarem amb més profunditat en aquelles institucions o entitats que fan una feina més estructural i no pas conjuntural en diferents àmbits de l'exclusió social, la marginació, el món de les drogoaddiccions i del sector de la discapacitat. L'Església fou pionera en alguns d'aquests camps.

Quan parlem d'exclusió social, necessàriament hem de fer esment al Moviment Marginal de Mallorca "fruit de la confluència de distintes forces i interessos, en primer lloc, dels provinents de sectors eclesials que brandaven el compromís social que fluïa del Concili Vaticà II; i després, d'altres de l'àmbit sindical i, en grau més baix, del polític" (Mateu Martí, 2009). Aquest nasqué el dia 3 de març de 1976, quan s'obrí el Casal d'Acolliment La Sapiència, amb l'autorització del bisbe Teodor Úbeda, i amb l'objectiu de donar resposta immediata a les necessitats peremptòries d'un nombrós grup de persones que es trobaven al carrer sense cap recurs, ni personal ni social. Foren les primeres víctimes de l'atur i del desnonament social de la crisi econòmica de l'any 1973. Aquest acolliment fou liderat per Mn. Jaume Santandreu Sureda (Manacor, 1938).

La Sapiència fou el nom sempre emprat pel grup humà continuador d'aquella iniciativa de l'Església de Mallorca. Tenint en compte la seva denominació jurídica, podem dir que tres són les etapes de la seva llarga trajectòria. Durant la primera, que transcorre entre 1976 i 1984 com a Col·lectiu Marginats La Sapiència, es va dur a terme una acció d'emergència vers les persones marginades i excloses que generà la crisi de 1973 (aturades, alcohòliques, drogoaddictes) i la constitució de serveis terapèutics per a poder atendre i combatre la causa de la seva exclusió social, com per exemple l'Hospital de Nit i Can Gazà, entre d'altres. Aquest darrer, obert l'any 1979 com a centre per a la rehabilitació de persones alcohòliques, es convertí l'any 2003 en institut contra l'exclusió social presidit per Jaume Mateu i Martí (Bunyola, 1957). N'era coc i síndic el ja esmentat Jaume Santandreu.

La segona etapa, compresa entre 1984 i el 2000, es constituí com a Associació Marginats La Sapiència, amb el suport explícit de la Diòcesi de Mallorca a través de la ja esmentada Delegació d'Acció Social. L'objectiu era fer front al creixement i consolidació de la seva tasca social i els sempre majors compromisos formals amb l'administració pública que iniciava les primeres passes en l'articulació dels serveis socials com a dret de tot ciutadà.

Per decret episcopal de 18 de desembre de l'any 2000, quedà extingida l'Associació i fou substituïda legalment per la Fundació Social La Sapiència, constituïda aquesta l'1 de març del 2001. Aquí s'enceta la tercera etapa. Entre el 2002 i el 2017, pels seus grups i taller d'inserció social, hi passaren un total de 3.165 persones, el que ens dona una mitjana anual de 226 persones. De la memòria del 2021, darrera publicada a la seva web, es desprèn que durant aquell any es varen atendre un total de 485 persones.

D'aquesta, també cal destacar que la Fundació gestiona també tres centres d'emergència que es varen posar en marxa l'any 2020, amb la finalitat de donar cobertura a les necessitats sorgides arran de la pandèmia de la COVID-19: Son Ribes, es Molinar i el Casal de Ruberts.

Al llarg dels seus 47 anys d'història, l'entitat ha constituït els seus programes d'atenció a les persones sense recursos tenint en compte dues premisses fonamentals: els valors humanitaris, basats en l'Evangelí i la doctrina social de l'Església; i la professionalitat i el rigor científic.

De la marginació i l'exclusió social passam a l'atenció a persones amb discapacitat. Aquí hem de destacar i explicar la tasca feta per dues congregacions religioses femenines en l'àmbit de la discapacitat auditiva i intel·lectual. M'estic referint a les Germanes Franciscanes de la Immaculada, amb el Col·legi La Puríssima, i les Germanes Franciscanes Filles de la Misericòrdia, amb l'entitat social Mater Misericordiae. Comencem el breu repàs per aquesta darrera.

Mater Misericordiae obrí les portes l'any 1964. Ara bé, tot començà a la reunió del Consell General de la Congregació de les Filles de la Misericòrdia de dia 27 de maig de 1960, en què es donà llum verda al projecte de construcció d'un conjunt sanatori-docent per a nines paralítiques i d'educació especial al Camí de Son Gotleu de Palma. Aquest projecte es recolzava en dos pilars fonamentals: per una banda, la finalitat específica de síntesi de servei als malalts i malaltes, i a l'educació present a les constitucions de la congregació; i, per altra banda, que en el moment de la seva concepció no existia un centre com aquest a les Illes Balears, a excepció del de l'Hospital de Sant Joan de Déu per a allots. L'ànima d'aquest projecte fou, sens dubte, sor Maria Mulet Quetglas, superiora general de la congregació entre 1959 i 1971, que, moguda per un interès de servei i d'atenció als més necessitats de la nostra societat, inicià i impulsà un projecte que havia d'atorgar visibilitat social i solucionar els problemes del col·lectiu de nines amb discapacitat física i psíquica, per una banda, desateses des del punt de vista educatiu i sanitari i, per altra banda, excloses, marginades i sense cap transcendència social a la Mallorca dels anys seixanta del segle XX (Matas Pastor, 2018).

Així doncs, Mater, com a centre d'educació especial, partia del principi que tothom pot ser educat, i que cap nin o nina pot ser considerat ineducable pel fet de tenir unes deficiències físiques i/o psíquiques. Entre 1964 i 1980, el centre, dirigit per sor Margarita Martínez Moreno, esdevingué l'aposta social i educativa més emblemàtica i significativa de les franciscanes. Si bé començà essent un centre per a allotes, a partir dels anys 70, passà a ser mixt. De les 12 alumnes dels inicis, s'estabilitzà als voltants de les 260 persones usuàries, entre allots i allotes.

Del voluntarisme inicial es passà, ja en els anys setanta del segle passat, a una professionalització de l'entitat. De la memòria de l'any 1979, hem pogut observar que hi havia un total de 73 treballadors/es en nòmina entre personal de logopèdia i foniatria, d'educació especial i auxiliars, del centre i teràpia ocupacional, de rehabilitació motriu (fisioterapeutes i ATS) i de personal administratiu i de serveis generals. Aquestes persones estaven repartides en sis departaments: Rehabilitació, Educació Especial, Centre Ocupacional, Logopèdia, Psicomotricitat i, finalment, Psicologia, de creació recent l'any 1979.

Des de Mater, sempre atents al batec dels temps, s'han anat creant i ampliant serveis per tal cobrir totes les necessitats bàsiques de les persones amb discapacitat. Per exemple, la seva

integració laboral a través del projecte ISLA (integració sociolaboral), la desinstitucionalització i integració en la comunitat en els anys noranta de segle XX, amb l'impuls dels pisos tutelats, i l'autodeterminació ja en el segle XXI amb la promoció dels grups d'autogestionats. En aquest darrer cas, hem de parlar de Mn. Josep Antoni Fuster, que liderà l'arrelament d'aquest moviment a Mallorca.

Prèviament a Mater Misericordiae, l'Església també tingué una presència destacada i pionera en el món de la discapacitat auditiva a través del col·legi La Puríssima. Aquest fou creat l'any 1941 per les Germanes Franciscanes de la Immaculada. L'any següent, el 1942, es constituí l'Acció Catòlica de Sordmuts en el marc de la Diòcesi de Mallorca. Va ser la primera entitat fundada i presidida per una dona, Margalida Jofre i Roca (Andratx, 1905-Palma, 1969). Aquesta entitat va ser l'embrió de l'actual Associació de Persones Sordes de Mallorca, que el 2022 va complir 80 anys d'existència.

A continuació, esmentarem dues iniciatives sorgides en els anys vuitanta del segle XX i que són aconfessionals, però que foren liderades per dos sacerdots molt carismàtics dins l'àmbit social. M'estic referint a Projecte Home amb Bartomeu Català Barceló (Vilafranca de Bonany, 1942) i al Jovent amb Bartomeu Suau Serra (Palma, 1944). El primer, adreçat a les drogoaddiccions i amb repercussions més enllà de la nostra illa; i el segon, centrat en els joves de dues barriades de Palma (sa Indioteria i es Vivero) i es Pont d'Inca, de Marratxí.

Projecte Home Balears va néixer l'any 1987 quan el bisbat de Mallorca i la Conselleria de Salut, aleshores dirigida pel Gabriel Capó, arribaren a un acord per a engegar el projecte al capdavant del qual s'hi va posar l'esmentat Bartomeu Català. No obstant això, estam davant una entitat aconfessional i apartidista. La primera seu s'ubicà al barri del Terreno de Palma en un local cedit per les Germanes de la Caritat.

Per tal de contextualitzar una mica les causes de la creació de l'entitat, ens hem de remuntar a la segona meitat dels anys vuitanta del segle XX, on arreu de tot l'Estat espanyol apareix el fenomen de l'heroïnomania, conegut com un boom d'heroïna que va irrompre en gran part de l'Europa mediterrània i va fer estralls entre la joventut.

Projecte Home Balears s'inspirà en el model italià de Progetto Uomo, creat l'any 1979 pel sacerdot Mario Picchi, tot un referent en la lluita contra les drogoaddiccions des dels anys seixanta del segle XX. Picchi impulsà el Centre Italià de Solidaritat, dedicat a formar grups de voluntaris/àries que ajudessin persones desprotegides que en molts casos eren consumidors de drogues. De fet, Tomeu Català, que ja havia conegut de ben a prop el problema de les drogues entre els joves durant la seva breu estada a Nova York (1968), s'està sis mesos a Itàlia i va conèixer el projecte des de dins (Pérez Alsina, 2017).

Per tal de fer-nos una idea del creixement de Projecte Home, hem de donar una ullada a les dades estadístiques. Així doncs, establim una comparativa entre l'any 1987 i el 2019: de 87 persones ateses el primer any, passam a 1.669 l'any 2019.

Doncs bé, al llarg de la seva història, Projecte Home s'ha fonamentat en una pedagogia humanista i personalista que té una gran fe i confiança en les possibilitats de canvi i rehabilitació de l'ésser humà. Per tant, no només s'ha de treballar l'entorn de la persona, sinó també el seu interior. Estam davant un projecte impregnat d'una gran dosi d'optimisme antropològic, per altra banda, molt evangèlic.

El projecte del Jovent incidí en la transformació d'una barriada, la de sa Indioteria de Palma, a partir de l'acció dels joves que en formaven part. La barriada va rebre una gran allau d'immigració en els anys seixanta i setanta del segle XX, i fou molt castigada per l'epidèmia de les drogues i tots els conflictes socials que aquest fet comportava. L'entitat que és avui en dia té el seu origen en el club d'esplai parroquial que du el mateix nom i que fou engegat l'estiu de l'any 1980. En ell tenien cabuda tots els allotjats i allotjades del barri, independentment de les seves creences i condició social. L'objectiu del seu fundador era transformar el barri i crear identitat i cohesió social.

L'any 1984, el projecte s'amplià amb la creació de la Cooperativa Jovent amb l'objectiu de fer front al greu problema de l'atur juvenil, sobretot als barris perifèrics de Palma. El Bisbat de Mallorca cedí uns terrenys a Son Gibert per a començar la feina de crear una cooperativa agrícola. A més de la inserció laboral, el projecte apostava per una convivència en grup. Posteriorment, l'any 1988, la cooperativa agrícola donà pas a una cooperativa d'educació, la qual inicià uns anys després dos cursos de compensatòria per a joves d'entre 14 i 15 anys, fins que l'any 1991 s'inaugurà el centre de formació ocupacional. Aquest cresqué i va evolucionar fins que l'any 1996 es convertí en el Centre Sociolaboral d'Inserció Jovent, situat just devora la parròquia. Una passa més es va produir l'any 1998 quan es va crear l'Associació Jovent Segle XXI a partir de diverses entitats parroquials i extraparroquials de sa Indioteria impulsades per Bartomeu Suau. Aquesta, l'any 2001, va dissenyar el projecte "Barri en Acció" que va tenir el suport de diferents institucions públiques de les Balears.

L'acció social de l'Església vers la infància i els menors en risc d'exclusió social té en l'actualitat dues institucions amb una llarga trajectòria: Llars El Temple i la Fundació Natzaret.

El 2022, la primera va complir 140 anys de servei de l'educació dels menors amb dificultats socials. Aquesta ha tengut dues etapes ben diferenciades: la primera va transcórrer entre 1882 i 1973 amb el lideratge i mestratge de la Congregació de les Filles de la Sagrada Família, conegudes popularment com "Ses Vermelletes"; i, la segona, que va des del 1974 fins a l'actualitat, es caracteritza per la direcció de les Germanes Trinitàries (Fullana Puigserver-Matas Pastor, 2022).

La Fundació Natzaret es constituí l'any 1924 a partir de l'herència i la voluntat testamentària de Carme Rubert Sureda de construir un asil o escola per a infants a l'Hort del Terreno. Aquesta tenia l'objectiu de cobrir les necessitats físiques, intel·lectuals, morals i religioses dels infants, a més de proporcionar els mitjans necessaris per a aconseguir un lloc de feina digne.

M'agradaria destacar altres entitats de menors de l'Església, que l'any 1988 fundaren la Coordinadora de Menors d'Entitats de l'Església amb el suport de la Delegació Diocesana d'Acció Social. La més antiga és Minyones, creada el 1453 i actualment dirigida per les Germanes de la Caritat. Les Germanes de la Caritat també tutelaren Betlem. També hi hem d'afegir Mensajeros de la Paz, creada a Oviedo l'any 1962 pel pare Ángel García Rodríguez; la Fundació Padre Montalvo, lligada als jesuïtes, i Jorbalán, de les Adoratrius i Sagrats Cors, liderada per les Oblates.

Aquestes dues darreres congregacions femenines, Adoratrius i Oblates, són més conegudes per la seva tasca en favor de les dones prostituïdes. Les Oblates arribaren a Mallorca l'any 1924, quan foren reclamades pel bisbe Rigobert Domènech per a atendre a dones en situació d'exclusió i en situació de prostitució. A finals dels anys setanta del segle XX, s'instal·laren en el barri xinès de Palma fins que l'any 1997 posaren en funcionament el projecte del Casal Petit per a atendre dones en situació de prostitució, en risc d'exclusió social i/o víctimes de tràfic amb fins d'explotació sexual.

Una altra presència social i històrica de l'Església és la feina a les presons, feta inicialment amb una visió molt paternalista per part dels militants de l'Acció Catòlica diocesana en la postguerra i com a una activitat més d'apostolat. A partir de l'any 1979, l'acció pastoral penitenciària s'incardinà dins la Delegació d'Acció Social a través de la constitució del Secretariat Diocesà de Pastoral Penitenciària. Actualment, es troba immersa en l'Àrea de Pastoral Caritativa i Social. Hem de destacar el protagonisme i el lideratge inicial del ja esmentat Mn. Llorenç Tous i el de Mn. Jaume Alemany Pasqual (Palma, 1952) que des del 2003 n'és el director. Cal destacar la seva aposta per la reinserció dels presos i la inclusió dels que han sortit de la presó o gaudeixen del tercer grau. D'aquí, la rellevància de la Fundació Carisa de Sant Agustí engegada l'any 2016 i de la qual Alemany fou el primer director.

4. Conclusions

L'article ha deixat ben palès el compromís social de laics i laiques, sacerdots i congregacions religioses en l'esdevenir històric de l'anomenat tercer sector de l'Església. En alguns casos, hem vist que estam davant entitats que han nascut amb una naturalesa aconfessional o que al llarg del seu trajecte han perdut el caràcter confessional, però el que no han perdut són els signes d'identitat propis de l'humanisme cristià.

Aquest article ha pretès fer memòria de tots aquells cristians i cristianes compromesos amb la transformació social de les estructures que ens envolten i que, per tant, a través del seu voluntariat i/o la seva professió han fet possible l'acció social de l'Església en i des de la nostra diòcesi.

Referències bibliogràfiques

- Fullana , P., i Matas , J. J. (2022). *De l'Asil de la Sagrada Família del Temple a Llars El Temple (1882-2022)*. Gràfiques Planisi.
- Fullana , P. (2011). *Una llarga història de servei. Càritas diocesana de Mallorca*. Ingrama.
- Matas , J. J. (2018). *De la foscor a la llum. Evolució de la discapacitat a Mallorca*. Leonard i Muntaner Editor.
- Mateu , J. (2009). L'atenció a l'exclusió social a Mallorca. Apunts històrics. *Alimara*, 52.
- Pérez Alsina, G. (2017). *Tomeu Català. Un projecte de fe*. Leonard i Muntaner Editor.